

Poznań dnia 01 września 2023

dr hab. inż. arch. Adam Nadolny, prof. PP
Politechnika Poznańska, Wydział Architektury
Zakład Historii, Teorii i Ochrony Dziedzictwa
ul. Jacka Rychlewskiego 2, 61-131 POZNAŃ
adam.nadolny@put.poznan.pl

R E C E N Z J A

Rozprawy doktorskiej Pana mgr inż. arch. Bartłomieja Kożuchowskiego
*pt. "Modernistyczne determinanty w urbanistyce i architekturze na podstawie
Gdynia, Hawr, Tel Awiw"*

1. Tematyka problematyki naukowej poruszona w rozprawie.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska została przygotowana pod kierunkiem naukowym Pana prof. dr hab. inż. arch. Bolesława Stelmacha, oraz promotor pomocniczej Pani dr inż. arch. Joanny Matuszewskiej. Praca składa się z 4 głównych rozdziałów tematycznych, podzielonych na podrozdziały, w których Autor rozprawy rozwinął dodatkowe wątki badawcze omawiane i komentowane w rozdziałach głównych. Dysertacja liczy 186 stron, wraz ze spisem literatury, tabelami oraz fotografiami. Podział merytoryczny pracy z punktu widzenia prezentacji badanego materiału naukowego jest w opinii recenzenta jest poprawny.

Odnosząc się do przedstawionych w rozprawie zagadnień modernistycznych wpływów w kontekście urbanistyki i architektury badanych miast, należy uznać za ważne. Przedstawione w dysertacji problemy badawcze mogą przyczynić się do lepszego zrozumienia rozwoju omawianych miast oraz ich kulturowego dziedzictwa. Gdynia, Hawr i Tel Awiw to trzy różne miasta o znaczących historycznych, kulturowych i geograficznych różnicach. Zaproponowanie ich do analizy pozwoliło na porównanie różnych aspektów definiowania modernizmu w kontekście urbanistycznym i architektonicznym. Praca miała być próbą zrozumienia, w jaki sposób trendy modernistyczne były adaptowane i interpretowane w różnych miejscach i czasach.

Podjęcie badań w tym zakresie wymagało interdyscyplinarnej wiedzy, obejmującej min. historię architektury, urbanistykę, teorię sztuki oraz kontekst społeczno-kulturowy każdego z miast. Badanie wpływu modernizmu na przestrzeń miejską, rozmieszczenie budynków, wykorzystanie materiałów i formy architektoniczne dostarczyło wniosków na temat wpływu modernizmu i jego determinant w odniesieniu do Karty Ateńskiej na kształtowanie tożsamość Gdyni, Hawru i Tel Awiwu w ujęciu Autora dysertacji.

Praca doktorska o tak szerokim temacie wymaga sporego nakładu pracy badawczej i analitycznej. Dobór odpowiednich źródeł, analiza dokumentacji architektonicznej, map, fotografii oraz ewentualnie wywiady z ekspertami mogłyby stanowić solidne podstawy badawcze dla tej pracy. Niestety mimo zapowiedzi Autora we wstępie, żadne wywiady z mieszkańcami lub ekspertami w pracy się nie pojawiły.

2. Charakter rozprawy

Charakter rozprawy jest interdyscyplinarny, łączący w sobie elementy z dziedzin takich jak historia architektura, urbanistyka, socjologia oraz kulturoznawstwo. Badanie to obejmuje analizę zarówno teoretyczną, jak i empiryczną, opierającą się na znacznym spektrum źródeł, takich jak literatura fachowa, dokumenty archiwalne, mapy, fotografie oraz badania terenowe. Ważnym celem rozprawy jest zidentyfikowanie kluczowych aspektów modernizmu w urbanistyce i architekturze, które ukształtowały Gdynię, Hawr i Tel Awiw. Autor skupia się na analizie takich elementów, jak funkcjonalizm, nowoczesne podejście do przestrzeni publicznej, wykorzystanie nowatorskich materiałów i technologii oraz wpływ modernizmu na organizację przestrzeni miejskiej. Dodatkowo, praca skupia się na porównaniu wpływu modernizmu na te trzy miasta, biorąc pod uwagę różnice kulturowe, historyczne i społeczne. Analizując te różnice, Autor rozważa, jak modernizm zaadaptowany został do lokalnych warunków i potrzeb.

Rozprawa doktorska zawiera analizę konkretnych przykładów architektonicznych i urbanistycznych w każdym z tych miast, identyfikując ich cechy charakterystyczne oraz wpływ na otaczającą przestrzeń w tym badane determinanty. Wnioski z pracy mogą dostarczyć nowych spostrzeżeń na temat tego, w jaki sposób modernizm kształtował urbanistykę i architekturę Gdyni, Hawru i Tel Awiwu w kontekście współczesnej koncepcji ochrony dziedzictwa.

3. Analiza źródeł oraz materiałów badawczych

Analiza źródeł oraz materiałów badawczych w kontekście rozprawy doktorskiej o temacie "*Modernistyczne determinanty w urbanistyce i architekturze na podstawie Gdyni, Hawru, Tel Awiwu*" była kluczowym etapem badawczym, pozwalającym na dogłębne zrozumienie wpływu modernizmu na trzy miasta. Analiza materiału badawczego opierała się na następujących materiałach:

Literatura naukowa i publikacje: Analiza istniejącej literatury naukowej na temat urbanistyki, architektury i modernizmu obejmowała monografie, artykuły naukowe, książki. Umożliwiła zidentyfikowanie kluczowych koncepcji, teorii i debat związanych z tematem badawczym. Dokumenty archiwalne w tym przypadku Autor badał historyczne plany, mapy, dokumenty administracyjne, listy korespondencyjne oraz inne. Zdjęcia architektury i przestrzeni miejskiej z różnych okresów pomogły w zobrazowaniu zmian w wyglądzie i funkcji miast na przestrzeni lat. Zabrakło w tej części pracy, chociażby wybiórczego porównanie fotografii historycznych z tym, jak analizowane miejsca wyglądają obecnie.

Tak jak wspominałem wcześniej sugerowane przez Autora dysertacji wywiady, wspomnienia relacje świadków epoki nie pojawiły się. Autor rozprawy przeanalizował także, wybrane publikacje prasowe i periodyki. Pozwoliło to na uchwycenie współczesne oraz historycznych reakcji społecznych, a także towarzyszącą im krytykę oraz debaty związane z projektami urbanistycznymi i architektonicznymi w badanych miastach.

Doktorant podjął się także analizy wybranych przestrzeni miejskich. Dokonał działań w zakresie badań terenowych obejmujących obserwacje na miejscu wybranych przestrzeni. Szkoda, że nie pojawiły się badania ankietowe oraz wywiady z mieszkańcami. Mogły one dostarczyć wglądu w to, jak modernizm i jego determinanty wpłynął na codzienne życie ludzi oraz jakie jest dziedzictwo tych zmian w obecnej współczesnej przestrzeni miejskiej.

Autor rozprawy analizował także projekty architektoniczne i urbanistyczne w badanych miastach: Rysunki, plany, modele i dokumentacja projektowa pomogły mu zrozumieć intencje projektantów oraz praktyczne implementacje idei modernistycznych na obszarach objętych badaniami. Dokonał także analizy porównawczej: projektów i rozwiązań badanych miast modernistycznych, co pozwoliło na ukazanie specyficzne cechy tych trzech miast oraz zdiagnozowania ogólnych trendów i wpływów modernizmu.

W tej części mojej recenzji chciałbym odnieść się do powstałych w czasie czytania pracy wątpliwości lub pytań, Odnoszą się one wyłącznie do tych fragmentów pracy, w których w opinii recenzenta się pojawiły. Jeżeli, pewne części pracy nie zostały wzmiankowane w tej części, recenzent nie zgłasza w stosunku do nich swoich zastrzeżeń:

- **Pytanie_01_** W mojej opinii brakuje jednoznacznego podsumowania, które z elementów składowych badanych miast spełniały założenia Karty Ateńskiej, w odniesieniu do Hipotezy nr 1. Proszę o wyjaśnienie. ?
- **Pytanie_02_** W odniesieniu do Hipotezy nr 2 o przekształceniu badanych miast cytuję „w ośrodki turystyczno- kulturalne” (powinno być kulturowe), brak jest jakiegokolwiek podsumowania na ten temat w podsumowaniu pracy. Proszę o wyjaśnienie ? .

- **Pytanie_03**_Brak odniesienia w podsumowaniu pracy do hipotezy uzupełniającej nr I. Czy z punktu widzenia badań naukowych, stwierdzenie cytuję „*Nadmorska cisza i przestrzeń dają ludziom poczucie wolności*”, nie jest w opinii doktoranta trywialne. Jak możemy mówić o ciszy morza w miastach portowych. Proszę o wyjaśnienie ? .
- **Pytanie_04**_Brak odniesienia w podsumowaniu pracy do hipotezy uzupełniającej nr II, Proszę o wyjaśnienie ? .
- **Pytanie_05**_Proszę o wyjaśnienie, jak Autor rozprawy rozumie środowiskowe i kulturowe odkształcenie pierwotnych teoretycznych założeń urbanistycznych w ramach Hipotezy III recenzowanej dysertacji. ?
- **Pytanie_06**_Proszę o wyjaśnienie, dlaczego Autor, nie pokazał na zamieszczonych w pracy schematach głównych elementów, struktury przestrzennej (determinant urbanistycznych i architektonicznych) badanych miasta w odniesieniu do założeń Karty Ateńskiej, do której odwołuj się w pracy.
- **Pytanie_07**_ Dlaczego Autor nie podzielił badanych miast, oraz kształtowania się ich determinant przestrzennych w odniesieniu do czasu powstawania omawianych struktur urbanistycznych ? . Proszę o wyjaśnienie ? .
- **Pytanie_08**_Na stronie 40 rozprawy Autor opisuje, różne determinanty. Jednak nie do końca diagnozuje, które z wymienionych będą poddane dalszemu procesowi analizy. Proszę o komentarz.

Podsumowując analiza źródeł oraz materiałów badawczych, została przez Doktoranta przeprowadzona w sposób zadowalający.

4. Rozwiązanie postawionych w rozprawie problemów badawczych

W celu zrozumienia modernistycznych determinant w urbanistyce i architekturze Gdyni, Hawru, Tel Awiwu konieczne było dokładne zdefiniowanie, co właściwie stanowiło idee i cechy modernizmu w kontekście urbanistycznym i architektonicznym w odniesieniu do kształtowania się Karty Ateńskiej. Autor rozprawy nie odniósł się niestety w pracy, do, którego wydania Karty odnoszą się jego rozważania. W mojej opinii wymagałoby to bardziej krytycznej analizy literatury naukowej oraz analizy pierwotnych źródeł, takich jak manifesty architektoniczne czy publikacje z okresu modernizmu.

Autorowi w zadowalający sposób udało się ukazać, w jaki sposób modernizm działał w każdym z tych trzech miast, biorąc pod uwagę ich różnice kulturowe, historyczne i społeczne. Zabrakło w pracy szerszej perspektywy, w jaki sposób lokalne czynniki wpłynęły na interpretację determinant modernizmu. Reakcje społeczne i ich wpływ na kształt przestrzeni też nie zostały zdiagnozowane.

Kolejnym problemem, który nie został w całościowy sposób ukazany w rozprawie jest zrozumienie, w jaki sposób dziedzictwo modernizmu jest obecne w miastach Gdynia, Hawr i Tel Awiw oraz jak

wpływa na identyfikację miasta. Wnioski z analizy determinant modernizmu w badanych miastach powinny zostać rozwinięte w kontekście współczesnych wyzwań urbanistycznych i architektonicznych. Rozprawa powinna także odnieść się do zrozumienia, w jaki sposób te idee mogą nadal mieć znaczenie dla projektowania przestrzeni miejskich w dzisiejszych czasach.

Podsumowując, przedstawione w rozprawie problemy badawcze zostały przez Doktoranta opracowane poprawnie.

5. Oryginalność rozprawy przedstawiona do recenzji

Rozprawa doktorska Pana mgr inż. arch. Bartłomieja Kożuchowskiego pt. "*Modernistyczne determinanty w urbanistyce i architekturze na podstawie Gdynia, Hawr, Tel Awiw*" jest oryginalnym dziełem naukowym, które poprzez zastosowanie odpowiedniego warsztatu naukowego spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim w dziedzinie nauk inżynieryjno-technicznych, dyscyplinie architektura i urbanistyka.

Oryginalność rozprawy przedstawionej do recenzji leży w jej porównawczej naturze. Zamiast skupiać się wyłącznie na jednym mieście, praca bada wpływ modernizmu na trzy różne miasta - Gdynię, Hawr i Tel Awiw. Takie podejście umożliwia ukazanie różnic i podobieństw w interpretacjach i implementacji determinant modernizmu, co stanowi wkład w badania urbanistyczne i architektoniczne Autora.

Praca doktorska tworzy kompleksowy obraz modernistycznych determinant, unikając jednostronnego podejścia ze strony badacza. Oryginalność polega również na interdyscyplinarnym podejściu do badanego tematu. Rozprawa łączy w sobie elementy historii architektury i urbanistyki, i innych dziedzin, co umożliwia zrozumienie wpływu modernizmu z różnych perspektyw.

Podsumowując, oryginalność rozprawy polega na próbie połączeniu analizy porównawczej trzech miast, interdyscyplinarnego podejścia do tematu oraz umiejętności zidentyfikowania unikalnych cech modernizmu w kontekście lokalnych warunków i społeczności.

W pracy zastosowano oryginalny, dostosowany na potrzeby rozważań Autora aparat badawczy.

6. Analiza oraz interpretacja otrzymanych wyników

Wyniki zostały zredagowane i przeanalizowane w zwięzły i logiczny sposób. Autor zakończył część badawczą bardzo skromnym podsumowaniem. Interpretacja wyników badań dostarcza wglądu w to, w jaki sposób idee modernizmu wpłynęły na trzy badane miasta oraz jakie pozostawiły ślady w ich przestrzeni miejskiej oraz architekturze. Analiza otrzymanych wyników wykazała, że każde z tych miast przyjęło pewne wspólne cechy modernistyczne w swoich projektach urbanistycznych i architektonicznych. Wszystkie trzy miasta dążyły do funkcjonalności i efektywności przestrzeni, co widoczne jest w organizacji min. układu ulic i siatki. Każde miasto dostosowało idee Kart Ateńskiej

do swojego unikalnego kontekstu. Wpływ modernizmu na tożsamość miejską był różny w każdym z miast. W Gdyni modernizm pomógł zdefiniować miasto, jako nowoczesne założenie portowe, w Hawrze wpłynął na charakterystyczną architekturę nadbrzeża, a w Tel Awiwie odegrał istotną rolę w tworzeniu nowoczesnego, kulturowego centrum miasta w połączeniu z morzem.

Dziedzictwo modernizmu jest wciąż widoczne w badanych miastach. Wiele z tych projektów architektonicznych przetrwało i stanowi integralną część współczesnej przestrzeni miejskiej. Badania ukazały, że modernistyczne determinanty wciąż pozostawiają swoje piętno na współczesnym obrazie badanych miast. W pewnym sensie funkcjonalności i minimalistyczna estetyka są wciąż inspiracją dla współczesnych architektów i urbanistów. Szkoda, że ten wątek nie został w pracy bardziej ukazany. Analiza wyników wskazuje również na ewolucję odbioru społecznego modernizmu, traktowanego, jako cenne dziedzictwo lub elementy tożsamości miasta.

Podsumowując, interpretacja otrzymanych wyników badań nad *"Modernistycznymi determinantami w urbanistyce i architekturze na podstawie Gdyni, Hawru i Tel Awiwu"* ukazuje głęboki wpływ modernizmu na te miasta oraz ich współczesne dziedzictwo. To nie tylko dostarcza wiedzy na temat historycznych kontekstów, ale także inspirowane do refleksji nad przyszłymi projektami i badaniami w dziedzinie urbanistyki i architektury.

7. Słabe strony rozprawy oraz jej wady

Przedstawiona do recenzji rozprawa została przygotowana poprawnie pod względem wydawniczym nie mniej jednak nie jest wolna od pewnych drobnych wad językowych i graficznych, które w całościowym ujęciu nie podważają jej walorów naukowych i dydaktycznych. W przypadku publikacji praca powinna zostać poddana profesjonalnej korekcie redakcyjnej, oraz osobnym recenzjom wydawniczym. Chciałbym jeszcze zwrócić uwagę na stosowanie przez Doktoranta, w wielu częściach pracy języka potocznego „pełnego zachwyty” i „uduchowień” nad tematem przygotowywanej rozprawy, te fragmenty powinny, również ulec zmianom i korektom dla dobra pracy.

8. Wnioski końcowe

Przedstawiona do recenzji rozprawa podejmuje się ambitnego zadania zrozumienia wpływu modernizmu na rozwój trzech miast o różnych kontekstach historycznych i kulturowych. Zbadanie roli i znaczenia modernistycznych determinant w urbanistyce i architekturze Gdyni, Hawru i Tel Awiwu, jest istotnym i adekwatnym tematem wobec zagrożeń dla urbanistyki miast historycznych, które w tym przypadku stanowią interesujące i różnorodne studium porównawcze. Autor szczegółowo analizuje projekty urbanistyczne i architektoniczne w Gdyni, Hawrze i Tel Awiwie pod kątem modernistycznych determinant. Prezentowane badania wnoszą kolejny głos do dyskusji na temat modernizmu i jego roli w kształtowaniu miast.

Pan mgr inż. arch. Bartłomiej Kożuchowski właściwie analizuje wpływ kontekstu społecznego i kulturowego na interpretację modernizmu w każdym z badanych miast. Wskazuje też na to, w jaki sposób modernistyczne determinanty wpłynęły na identyfikację i tożsamość każdego z miast. Praca stanowi wkład w praktykę urbanistyczną i architektoniczną, przyczyniając się do lepszego zrozumienia modernizmu, jako części dziedzictwa miast w tym przypadku traktowanych jak miasta historyczne.

Podsumowując recenzowana rozprawa doktorska Pana mgr inż. arch. Bartłomieja Kożuchowskiego pt. *„Modernistyczne determinanty w urbanistyce i architekturze na podstawie Gdynia, Hawr, Tel Awiw”* jest zgodna z przyjętymi standardami dla pracy doktorskiej w naukach inżyniersko-technicznych, dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka. Przeprowadzając swoje dowody Autor rozprawy wykazała się wiedzą teoretyczną oraz ukazała naukowy charakter swoich badań. Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska spełnia wymogi zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi w szkolnictwie wyższym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Niniejszym wnoszę o jej dopuszczenie do publicznej obrony na Wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Politechniki Łódzkiej.

dr hab. inż. arch. Adam Nadolny, prof. P